

BARQAROR TRANSPORTNI REJALASHTIRISH VA TRANSPORT SIYOSATI (*SUSTAINABLE TRANSPORTATION PLANNING AND POLICY*)

“Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.”

Sustainable Transportation within the Framework of Green Deal - SPHERE

Call: ERASMUS-EDU-2023-CBHE-STRAND-2

Project Number: 101128065

1-Mavzu: Barqaror transport tushunchasi va global tendensiyalar

Reja:

1. Barqaror transport tushunchasi va asosiy tamoyillari
2. Transport sohasidagi global tendensiyalar va muammolar
3. Barqaror rivojlanish maqsadlari bilan bog'liqlik ushbu mavzu bo'yicha prezentatsiya tayyorlash kerak

Barqaror transport: Kelajak sari ishonchli qadam

Transport faqatgina insonlar va yuklarni bir joydan ikkinchi joyga tashish vositasi emas. U iqtisodiy rivojlanish, ijtimoiy farovonlik hamda ekologik barqarorlikni ta'minlashning muhim omillaridan biridir. Bugungi kunda barqaror transport tizimlari dunyo miqyosida ustuvor strategik yo'nalish sifatida rivojlanmoqda. Ushbu taqdimotda barqaror transport tushunchasi, uning asosiy tamoyillari, transport sohasidagi global tendensiyalar hamda Barqaror rivojlanish maqsadlari bilan bog'liqligi tahlil qilinadi.

EKOLOGIYA

INNOVATSIYA

BARQAROR RIVOJLANISH

1. Barqaror transport nima?

Barqaror transport – insonlar va yuklarning harakatlanishini ekologik, ijtimoiy hamda iqtisodiy jihatdan muvozanatli tarzda ta'minlaydigan transport tizimidir. Uning asosiy maqsadi bugungi ehtiyojlarni qondirish bilan birga, kelajak avlodlarning manfaatlarini ham himoya qilishdan iborat.

Iqtisodiy samaradorlik

Transport tizimi resurslardan oqilona foydalanish, ekspluatatsiya xarajatlarini kamaytirish va investitsiyalar samaradorligini oshirish orqali iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlaydi. Samarali transport infratuzilmasi mamlakatning raqobatbardoshligini oshirib, tadbirkorlik rivojiga xizmat qiladi.

Ijtimoiy qulaylik

Barqaror transport barcha aholi qatlamlari uchun qulay, xavfsiz va hamyonbop harakatlanish imkoniyatini yaratadi. Nogironligi bo'lgan shaxslar, keksalar hamda kam ta'minlangan aholi uchun transportdan teng foydalanish imkoniyati ijtimoiy adolatning muhim ko'rsatkichidir.

Ekologik mas'uliyat

Barqaror transport atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirish, issiqxona gazlari emissiyasini qisqartirish hamda tabiiy resurslardan oqilona foydalanishni nazarda tutadi. Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish va yashil texnologiyalarni joriy etish ushbu maqsadlarga erishishda muhim ahamiyatga ega.

Barqaror transportning asosiy tamoyillari

Barqaror transport tizimi uchta asosiy tamoyilga asoslanadi: **ekologik barqarorlik**, **ijtimoiy adolat** va **iqtisodiy samaradorlik**. Ushbu tamoyillar o'zaro uyg'un holda transport tizimining barqaror rivojlanishini ta'minlaydi hamda transport siyosatini, infratuzilmani rivojlantirish va innovatsion texnologiyalarni joriy etishda muhim yo'nalishlarni belgilaydi.

Ekologik barqarorlik

Transportning atrof-muhitga salbiy ta'sirini kamaytirish barqaror transportning asosiy maqsadlaridan biridir. Bunga issiqxona gazlari emissiyasini qisqartirish, havo va suv ifloslanishini kamaytirish hamda tabiiy resurslardan oqilona foydalanish orqali erishiladi. Elektr transport vositalari, qayta tiklanuvchi energiya manbalari va yashil texnologiyalar ushbu tamoyilni amalga oshirishda muhim ahamiyatga ega.

Ijtimoiy adolat

Barqaror transport barcha aholi qatlamlari uchun xavfsiz, qulay va hamyonbop harakatlanish imkoniyatini yaratishni nazarda tutadi. Ayniqsa, nogironligi bo'lgan shaxslar, keksalar, yoshlar hamda kam ta'minlangan aholi uchun transport xizmatlaridan teng foydalanish imkoniyatini ta'minlash ijtimoiy adolatning muhim ko'rsatkichidir.

Iqtisodiy barqarorlik

Barqaror transport infratuzilmadan samarali foydalanish, transport xarajatlarini optimallashtirish va investitsiyalar samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Zamonaviy transport tizimlarini rivojlantirish yangi ish o'rinlarini yaratadi, logistika xarajatlarini kamaytiradi hamda mamlakatning xalqaro raqobatbardoshligini oshiradi.

 Barqaror transport tizimi faqat texnologik yechimlar bilan emas, balki samarali davlat siyosati, fuqarolarning ekologik madaniyati va xalqaro hamkorlik orqali ta'minlanadi.

2. Global transport tendensiyalari

Dunyo bo'ylab transport sektori jadal sur'atlarda rivojlanmoqda. Raqamlashtirish, elektr transport vositalarining ommalashuvi hamda yashil logistika yechimlari transport tizimining yangi rivojlanish yo'nalishlarini belgilamoqda. Ko'plab mamlakatlarda zamonaviy texnologiyalar asosida xavfsiz, samarali va ekologik barqaror transport tizimlarini shakllantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Yashil logistika modellariga o'tish

Ko'plab kompaniyalar va davlatlar karbon emissiyasini kamaytirish maqsadida yashil logistika yechimlarini joriy etmoqda. Elektr yuk transporti, marshrutlarni optimallashtirish, energiya tejamkor omborlar hamda ekologik qadoqlash texnologiyalari logistika samaradorligini oshirmoqda.

Raqamlashtirish va aqlli boshqaruv

Sun'iy intellekt (AI), katta hajmdagi ma'lumotlar (Big Data) va Narsalar interneti (IoT) texnologiyalari transport tizimlarini boshqarishni tubdan o'zgartirmoqda. Aqlli svetoforlar, real vaqt monitoringi va raqamli platformalar transport oqimini samarali boshqarish hamda tirbandlikni kamaytirishga xizmat qilmoqda.

Elektr transporti va qayta tiklanuvchi energiya

Elektr transport vositalari ulushi dunyo bo'ylab izchil ortib bormoqda. Ularni quyosh va shamol energiyasi asosida quvvatlantirish ekologik ta'sirni kamaytirishga xizmat qiladi. Shuningdek, vodorod texnologiyalari og'ir yuk transporti va temir yo'l tizimlarida istiqbolli yechim sifatida rivojlanmoqda.

Transport sohasidagi global muammolar

Global transport tizimi urbanizatsiya, iqlim o'zgarishi va qazilma yoqilg'ilarga qaramlik kabi jiddiy muammolarga duch kelmoqda. Ushbu omillar transport infratuzilmasini modernizatsiya qilish, emissiyalarni kamaytirish va barqaror transport yechimlarini joriy etishni talab etmoqda.

ASOSIY MUAMMOLAR

1 Shahar tirbandliklari

Yirik shaharlarda transport tirbandliklari harakat tezligini pasaytiradi, yoqilg'i sarfini va iqtisodiy yo'qotishlarni oshiradi hamda havo ifloslanishini kuchaytiradi. Tirbandliklar transport tizimining samaradorligini pasaytirib, aholining hayot sifati va shahar iqtisodiyotiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

2 Qazilma yoqilg'ilarga qaramlik

Transport sektori energiya iste'molining asosiy qismi hali ham neft mahsulotlariga to'g'ri keladi. Ushbu qaramlik issiqxona gazlari emissiyasini oshiradi, iqlim o'zgarishini kuchaytiradi hamda energetik xavfsizlikka salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli transportni elektrlashtirish va muqobil energiya manbalaridan foydalanish ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

3 Infratuzilmaning zaifligi

Yo'llar, ko'priklar va temir yo'l infratuzilmasi iqlim o'zgarishi oqibatida yuzaga kelayotgan ekstremal ob-havo hodisalari ta'siriga tobora ko'proq uchramoqda. Shuning uchun transport infratuzilmasini iqlim sharoitlariga moslashtirish, uning barqarorligi va chidamliligini oshirish muhim vazifalardan biridir.

GLOBAL KO'RSATKICHLAR

23%

Energiya bilan bog'liq CO₂ emissiyalari

Transport sektorining global energiya bilan bog'liq CO₂ emissiyalaridagi ulushi.

≈8 Gt CO₂

2022-yil emissiyasi

2022-yilda transport sektoridan chiqarilgan CO₂ miqdori.

91%

Neft mahsulotlariga qaramlik

Transport energiya iste'molining neft mahsulotlari hissasi.

15%

Global GHG emissiyasi

Transport sektorining global issiqxona gazlari emissiyalaridagi ulushi.

Manbalar: IPCC AR6 (2022); IEA Transport – Energy System (2023).

O'zbekiston tajribasi va transport infratuzilmasini modernizatsiya qilish

O'zbekistonda transport sohasini rivojlantirish va modernizatsiya qilish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Mamlakatning Markaziy Osiyoda qulay geografik joylashuvi va xalqaro transport yo'laklari kesishgan hududda joylashgani uning tranzit salohiyatini oshirish uchun muhim imkoniyat yaratadi. Shu bois transport infratuzilmasini modernizatsiya qilish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri etib belgilangan.

Temir yo'l va avtomobil yo'llari tarmog'ini rivojlantirish

O'zbekistonda temir yo'l va avtomobil yo'llari infratuzilmasini modernizatsiya qilish bo'yicha yirik loyihalar amalga oshirilmoqda. Temir yo'l tarmog'i bosqichma-bosqich yangilanmoqda, yuqori tezlikdagi poyezdlar tarmog'i kengaytirilmoqda hamda avtomobil yo'llarining sifati xalqaro standartlar asosida yaxshilanmoqda. Ushbu islohotlar mamlakatning transport va tranzit salohiyatini oshirishga xizmat qilmoqda.

Tranzit salohiyatini oshirish

O'zbekiston Markaziy Osiyoning muhim transport va logistika markazlaridan biri hisoblanadi. Xalqaro transport koridorlarini rivojlantirish, jumladan "Xitoy–Qirg'iziston–O'zbekiston" temir yo'li hamda Transafg'on transport yo'lagi loyihalari mamlakatning tranzit imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qilmoqda. Ushbu tashabbuslar tashqi savdo hajmini oshirish va logistika samaradorligini yaxshilashga qaratilgan.

Iqtisodiy transformatsiya omili

Transport infratuzilmasiga kiritilayotgan investitsiyalar iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlaydi, hududlar o'rtasidagi transport aloqalarini yaxshilaydi hamda logistika xarajatlarini kamaytiradi. Natijada eksport salohiyati ortadi, investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatlari kengayadi va yangi ish o'rinlari yaratiladi.

3. Barqaror rivojlanish maqsadlari (BRM) bilan bog'liqlik

Birlashgan Millatlar Tashkilotining Barqaror rivojlanish maqsadlari (BRM) transport sohasini barqaror rivojlanishning muhim yo'nalishlaridan biri sifatida belgilaydi. Transport sektori bir nechta BRMga bevosita hissa qo'shib, iqtisodiy o'sish, ekologik barqarorlik va ijtimoiy farovonlikni ta'minlashda muhim o'rin tutadi. 2030-yilgacha mo'ljallangan ushbu maqsadlar transport siyosatini shakllantirishda muhim mezon hisoblanadi.

BRM 9: Sanoat, innovatsiya va infratuzilma

Barqaror transport zamonaviy va ishonchli transport infratuzilmasini rivojlantirish, innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash hamda logistika tizimlari samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Raqamli texnologiyalar va aqlli transport tizimlarini joriy etish BRM 9 maqsadlariga erishishda muhim ahamiyatga ega.

BRM 11: Barqaror shaharlar va aholi punktlari

Barqaror transport shahar aholisi uchun xavfsiz, qulay va hamyonbop harakatlanish imkoniyatini yaratadi. Jamoat transportini rivojlantirish, piyodalar va velosiped infratuzilmasini takomillashtirish shaharlar barqarorligini hamda aholi turmush sifatini oshiradi.

BRM 13: Iqlim o'zgarishiga qarshi kurash

Transport sektorida issiqxona gazlari emissiyasini kamaytirish, elektr transport vositalarini joriy etish va qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish iqlim o'zgarishiga qarshi kurashning muhim yo'nalishlaridan hisoblanadi.

Ilmiy va ta'limiy yondashuv

Barqaror transport tizimlarini rivojlantirish malakali mutaxassislarni tayyorlash hamda ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirishni talab etadi. Xalqaro hamkorlik va ta'lim dasturlari ilmiy tajriba almashinuvi, innovatsiyalarni joriy etish va zamonaviy bilimlarni rivojlantirishga xizmat qiladi. O'zbekiston ham ushbu yo'nalishda xalqaro loyihalar doirasida faol ishtirok etmoqda.

Xalqaro hamkorlik va ta'lim dasturlari

Turin Politehnika universiteti hamda Yevropa Ittifoqining Erasmus+ dasturi doirasida O'zbekiston oliy ta'lim muassasalari barqaror transport yo'nalishida yangi o'quv dasturlarini ishlab chiqmoqda. Mazkur dasturlar bakalvriat va magistratura bosqichlari uchun zamonaviy mutaxassislar tayyorlashga qaratilgan. Loyiha Yevropa tajribasini mahalliy sharoitga moslashtirishni maqsad qilgan.

Yangi bakalvriat yo'nalishlari

Barqaror transport tizimlari, aqlli shahar infratuzilmasi va yashil logistika bo'yicha maxsus o'quv dasturlari joriy etilmoqda.

Ilmiy-tadqiqot markazlari

Universitetlar va transport sohasi korxonalari o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish orqali amaliy ilmiy tadqiqotlar va innovatsion ishlanmalar kengaytirilmoqda.

Xalqaro sertifikatlash

Yevropa standartlariga mos kasbiy malakani baholash va sertifikatlash tizimlari bosqichma-bosqich joriy etilmoqda.

 Ilg'or texnologiyalarni amaliyotga joriy etishda ta'lim va sanoat hamkorligi muhim ahamiyatga ega. Nazariy bilim amaliy tajriba bilan uyg'unlashgandagina yuqori natija beradi.

O'zbekiston–2030 strategiyasi va transportni rivojlantirish

"O'zbekiston–2030" strategiyasida transport infratuzilmasini modernizatsiya qilish, transport xizmatlarini raqamlashtirish, harakat xavfsizligini oshirish hamda ekologik barqaror transport tizimini rivojlantirish ustuvor yo'nalishlar sifatida belgilangan.

2024–2025: Poydevor

1

Transport infratuzilmasini modernizatsiya qilish, raqamli boshqaruv tizimlarini joriy etish va xalqaro standartlarga moslashtirish. Elektr avtobuslar va zaryadlash infratuzilmasini kengaytirish.

2

2026–2027: Kengayish

Tranzit salohiyatini oshirish, xalqaro hamkorlikni chuqurlashtirish va mintaqaviy transport koridorlarini rivojlantirish. Aqlli transport tizimlari (ITS) va shahar mobilligi yechimlarini joriy etish.

2028–2029: Integratsiya

3

Yashil iqtisodiyot dasturi doirasida ekologik toza transport tizimlarini bosqichma-bosqich joriy etish. Qayta tiklanuvchi energiya bilan ishlaydigan transport infratuzilmasini yaratish.

4

2030: Natija

Raqamli O'zbekiston-2030 maqsadlariga erishish: to'liq raqamlashtirilgan, xavfsiz va ekologik toza transport tizimi. Mintaqaviy transport markazi statusini mustahkamlash.

Xavfsizlikni yangilash

Yo'l harakati xavfsizligini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish hamda zamonaviy xavfsizlik texnologiyalarini joriy etish.

Yashil iqtisodiyot

Yashil iqtisodiyot dasturi doirasida ekologik toza transport tizimlarini yaratish va uglerod chiqindilarini sezilarli kamaytirish.

Raqamlashtirish

Transport boshqaruvini to'liq raqamlashtirish, sun'iy intellekt va katta hajmdagi ma'lumotlar (Big Data) texnologiyalarini joriy etish.

Barqaror transport – barqaror kelajak

Barqaror transport nafaqat zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, balki iqtisodiy samaradorlikni oshirish, ekologik barqarorlikni ta'minlash va aholining hayot sifatini yaxshilashga qaratilgan kompleks yondashuvdir. Uning rivojlanishi kelajak avlodlar uchun xavfsiz, qulay va barqaror transport tizimini shakllantirishning muhim omilidir.

Hayot sifati

Barqaror transport shahar hayotini yaxshilaydi, havo sifatini oshiradi va odamlarga ko'proq vaqt va erkinlik beradi. Toza havo, kamroq shovqin va qulay harakatlanish — bularning barchasi barqaror transportning bevosita natijasidir.

Innovatsiyalar orqali kelajak

Yangi texnologiyalar, raqamli yechimlar va yashil energiya orqali barqaror transport kelajagini qurish mumkin. Har bir innovatsiya transport tizimini yanada samarali, xavfsiz va ekologik toza qilishga xizmat qiladi.

Atrof-muhitni asrash

Atrof-muhitni muhofaza qilish, issiqxona gazlari emissiyasini kamaytirish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish barqaror transportning asosiy vazifalaridan biridir. Ushbu yondashuv kelajak avlodlar uchun sog'lom ekologik muhitni saqlashga xizmat qiladi.

Barqaror transport tizimini shakllantirish uzoq muddatli strategiya, izchil davlat siyosati, ilmiy tadqiqotlar va jamiyatning faol ishtirokini talab etadi. Natijada xavfsiz, samarali va ekologik barqaror transport tizimi shakllanadi hamda mamlakatning iqtisodiy raqobatbardoshligi ortadi.

E'tiboringiz uchun rahmat!

